

Bijbelstudie

Opgroeien in Israël

Martin van Veelen

Als je op zoek gaat naar kinderen in de Bijbel doe je een vreemde ontdekking. Je verwacht een stortvloed van gegevens, maar je vindt slechts weinig. Kinderen spelen namelijk een heel, heel kleine rol in de Bijbel. Nergens lees je over belevenissen en gedachten van kinderen. Niets dat ook maar in de verte lijkt op een passage uit Bartje, Kees de jongen, of een ander boek waarin een kind de hoofdrol speelt. Hooguit vind je een enkel vers waarin je even een echt kind ziet. Het zoontje van de boerin uit Sunem, dat bij zijn moeder klaagt over zijn hoofdpijn: ‘Mijn hoofd! Mijn hoofd!’ (2 Kon. 4:19). Meer dan die ene momentopname van echt kinderleed krijg je niet te zien.

Kinderen zijn in de tijd van de Bijbel eigenlijk kleine volwassenen. Natuurlijk kent iedereen het verschil. ‘Toen ik nog een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind, redeneerde ik als een kind. Nu ik volwassen ben heb ik al het kinderlijke achter me gelaten,’ schrijft Paulus in 1 Korintiërs 13:11. Het kinderlijke is iets om achter te laten. Maar wat het kinderlijke nu precies is, wordt nergens duidelijk.

Kinderen spelen in de Bijbel een heel, heel kleine rol

Behalve in de opvoeding en het onderwijs, worden kinderen dan ook als volwassenen – zij het kleine volwassenen – behandeld. Ze staan erbij als de Heer zijn wet geeft vanaf de Sinai. Dat spreekt zo vanzelf dat ze niet eens genoemd worden. Ze horen bij ‘het hele volk’ (Ex. 19:7, 8; 20:18). Ze staan erbij als Ezra na de ballingschap bidt en voor het volk schuld belijdt (Ezra 10:1). Ze staan er weer bij als Nehemia de stadsmuren van Jeruzalem plechtig inwijdt (Neh. 12:43).

Geboorte en babytijd

Al krijg je zelden een kijkje in het kinderleven, toch zijn kinderen zijn in de Bijbel wel degelijk belangrijk. Kijk maar naar het felle verdriet van de vrouwen die geen kindje kunnen krijgen. Rachel schreeuwt erom: ‘Geef mij kinderen of ik sterf!’ (Gen. 30:1, NBG’51). Hanna wordt geplaagd om haar kinderloosheid en kan van verdriet geen hap door de keel krijgen (1 Sam. 1:5-9).

Kinderen krijgen is een zegen van de Heer (Ps. 127:3-5; Deut. 28:11). De geboorte van een kind is een feestdag; hij wordt met blijdschap gemeld. Vooral als de vroedvrouw kan zeggen: ‘’t Is een jongen!’ (Job 3:3). Want met een jongen is de vader net iets meer blij dan met een dochter. De zoon kan immers het bedrijf van de vader voortzetten. Hij zal later voor zijn ouders zorgen. Meisjes trouwen nu eenmaal buiten de familie.

Deze kijk op de plaats van het kind in de geschiedenis en vooral de gerichtheid op wat het kind later zal worden, bepaalt voor een groot deel de kijk op het kind. Een kind is in de eerste plaats letterlijk ‘voortbrengsel’. Het zet het geslacht en de familie voort. Natuurlijk houden de ouders van hun kind, zielsveel zelfs. Die liefde van vader en moeder spreekt zo vanzelf dat de profeten die kunnen gebruiken als het beeld van de liefde van de Heer voor zijn volk. Als een moeder

droeg Hij Israël op de arm en als een vader leerde Hij het lopen (Hos. 11:1-3). Ouders in Israël kunnen het net zomin als vandaag verdragen als een kleine ziek is.

Gerichtheid op de toekomst bepaalt de visie op het kind

Ze doen er dan alles voor om genezing te zoeken en ze zijn haast ontroostbaar als het kind sterft (2 Sam. 12:16-23; 1 Kon. 14:1-4; 17:18; Luc. 8:41-56). Toch zul je nergens in de Bijbel een uitdrukking vinden als ‘een schattige baby’ of ‘een lief kind’ en dat zijn toch de woorden die bij ons dadelijk klinken als het om de kleintjes gaat. De enige tekst die daar enigszins op lijkt, is die waarin de kleine Mozes ‘een mooi kind’ wordt genoemd (Ex. 2:2). Het punt is alleen dat die schoonheid van Mozes de ouders iets zegt over een belangrijke rol die dit kind in de toekomst zal gaan spelen. Ook hier dus weer de gerichtheid op de toekomst.¹

De besnijdenis

Op de achtste levensdag gebeurt er met jongetjes iets heel bijzonders. Ze worden besneden. Andere volken kenden de besnijdenis ook. De besnijdenis is een sacrament. De ingreep aan het mannelijk geslachtsorgaan laat zien dat mogelijke hindernissen voor de voortplanting uit de weg zijn geruimd. Daarom besnijdt men bij die volken geen baby’s, maar jonge mannen die bewezen hebben dat ze in zichzelf levenskracht bezitten. Zo is het bij de islam nog.

Haaks daarop staat het verbond van de Heer. Hij bepaalt: *baby’s* worden besneden. Ze zijn nog niet in staat om ook maar iets te bewijzen. Het is zelfs nog helemaal de vraag of ze wel ooit zullen opgroeien tot flinke kerels die hun steentje zullen bijdragen in staat en maatschappij. Dat betekent: de Heer gééft in pure genade die kleine jongetjes ruim baan voor het leven. Hij laat ze al vanaf hun allervroegste begin partij zijn in zijn verbond. Ja, Hij opent op de achtste dag van hun leven al de weg naar het vaderschap, zodat zij het verbond kunnen overdragen aan het volgende geslacht. Uiteindelijk baant Hij zo de weg naar de toekomst van de messias en zijn volk. Al werden alleen de jongetjes besneden, de boodschap die uitgaat van de besnijdenis is: God geeft in zijn genade leven en toekomst. Dat geldt voor heel Israël, mannen en vrouwen, jongens en meisjes.

Gespeend

De baby op moeders schoot die woelt om bij de moedermelk te komen, is in 1 Petrus 2:2 een voorbeeld voor de gelovigen: zo moet je eropuit zijn om Gods Woord tot je te nemen. Veel langer dan bij ons bleven de kinderen in Israël aan de borst. Soms wel tot het vierde of vijfde levensjaar. De moederborst blijft in de peutertijd een bron van troost en geborgenheid. Daarheen vlucht het kind met zijn pijn en verdriet. Smartelijk is dan ook de dag waarop die troostrijke borst voorgoed ontoegankelijk wordt. Voor de familie is die dag juist een feestdag: het kind is groot geworden, een grote jongen of een grote meid. Dat mag gevierd worden! Er wordt lekker gegeten en gedronken. En het kind krijgt van de zoetigheden ruimschoots zijn deel als een soort vergoeding voor het gemis van die heerlijke borst. Dat helpt natuurlijk niet altijd. Je kunt je voorstellen hoe de kleine Isaak heeft staan dreinen aan Sara’s rokken en hoe dat weer de spotlust heeft gewekt bij de veertien jaar oudere Ismaël: ‘En dat moederskindje moet nou de zoon van de belofte zijn!’ (Gen. 21:9).

De meeste kinderen zullen vanaf de dag van het spenen tegelijk minder gaan spelen en steeds meer worden ingeschakeld bij de bezigheden van de volwassenen. De jonge Samuel wordt zodra

¹ Hierover meer in mijn Handelingen – I, p. 97, 98.

hij de borst ontwend is, naar het heiligdom in Silo gebracht om daar als hulpje van Eli en de andere priesters voorbereid te worden op zijn latere taak in Israël (1 Sam. 1:23, 24).

Kinderspel en kinderarbeid

Dat spelen bij de kindertijd hoort, spreekt ook in de Bijbel vanzelf. Spelende kinderen op de straten zijn een toonbeeld van vrede en welvaart (Zach. 8:5). De profeten troosten Gods volk met dat beeld als de Heer zijn oordelen aankondigt en uitvoert (Jer. 31:13). Wat de kinderspelletjes waren in bijbelse tijden weten we niet. Eenmaal wordt ons iets meer verteld over kinderspel, namelijk dat de kinderen bruiloftje en begrafenisje, oftewel grote mensje spelen (Mat. 11:16, 17). Scholen zoals wij die hebben, kende men in Israël niet. Toch lees je al in Rechters 8:14 van een jongen die goed kan schrijven. Het is de taak van de ouders om hun kinderen te vertellen van de grote daden van de Heer (Ps. 78:4) en ze te leren Gods geboden na te leven (Deut. 6:7). Na de ballingschap zullen de meeste jongens in de synagoge onder leiding van een schriftgeleerde hebben leren lezen uit de rollen van Mozes en de profeten. Een Joodse schrijver uit de eerste eeuw na Christus pocht zelfs dat Joodse jongens op hun veertiende al de Thora van buiten kenden.

De meeste kinderen zullen hun opleiding van vader of moeder thuis hebben gekregen. Het grootste deel van de kindertijd zal gevuld zijn met het meewerken in het vaderlijk bedrijf of in moeders huishouding.

Eenmaal wordt ons iets meer verteld over kinderspel, namelijk dat de kinderen grote mensje spelen

Dat zal als een spel zijn begonnen: elk kind vindt het prachtig om vader of moeder te ‘helpen’. Al gauw zal dat ‘helpen’ een echt helpen zijn geworden. Het kinderspel ging geleidelijk over in kinderarbeid. Zoals dat vandaag nog in veel oosterse landen gebeurt. Betrekkelijk jonge jongens worden er al met schapen en geiten op uitgestuurd. In een gezin met meer jongens is dat de taak voor de jongste (1 Sam. 16:11), ook al is dat soms erg gevaarlijk werk (1 Sam. 17:35). Meisjes kregen de taak water te halen (1 Sam. 9:11). Omdat de steden op een heuvel lagen en de bron onder aan de heuvel, was dat zwaar werk.

Van kind naar volwassene

De kindertijd vliegt voorbij. In bijbelse tijden trouwt het meisje rond haar dertiende en de jongen een of twee jaar later. Iets daarvan zie je nog in de Joodse gewoonte van de bar mitzwa, die op ongeveer dertienjarige leeftijd plaatsvindt. De jonge Jood wordt dan voor de wet volwassen. Het is een gebeurtenis die te vergelijken is met ons belijdenis doen, waarbij onze jongeren kerkelijk mondig worden.

Verwerking

1 Kind in Israël

Lezen: Genesis 21:1-9

Werkvorm

- Schrijf van dit gedeelte een verslag met daarin je eigen mening op de gebeurtenissen binnen het gezin van Abraham. Dit kan ook één persoon uit de groep doen, die dit verslag aan de leden voorleest.
- Bespreek vervolgens dit verslag met elkaar en betrek daarbij de volgende stelling: *Toen Abraham Hagar en Ismaël wegstuurde, was Ismaël een volwassen man.*

2 Opvoeding in de Bijbel

Schrijf op een bord of vel papier verschillende elementen van de opvoeding in de Bijbel.

Vergelijk deze elementen met de opvoeding van deze tijd. Wat valt op?

Bespreek vervolgens onderstaande vragen:

- a Schrijf op wat het voornaamste doel van de opvoeding is. Lees 1 Timoteüs 1:5. Zegt deze tekst iets over het doel van onze opvoeding? Is het doel van de opvoeding in de Bijbel een ander dan ons doel van de opvoeding?
- b Wat kan de Bijbel je bieden als het gaat om de opvoeding van je kinderen? Kun je voorbeelden noemen van opvoedingsvragen waarbij de Bijbel je concreet geholpen heeft?

Werkvorm

- Zet stoelen tegenover elkaar.
- Ga over de eerste vraag in gesprek met degene die tegenover je zit.
- Schuif na twee minuten allemaal een plaats naar links op en ga weer in gesprek.
- Doe dit tot je weer tegenover de persoon zit met wie je begonnen bent.
- Herhaal dit voor de tweede vraag.
- Bespreek daarna alles in de grote groep.
- Bewaak de tijd!

3 Stellingen

- a In onze tijd geven we aan het kind eigenlijk te veel aandacht.
- B Voor het opvoeden van kinderen zijn twee dingen even hard nodig: gezag en liefde. Zonder die twee kan geen ouder naar zijn kind toe God vertegenwoordigen.
- C Wie op een boerderij is opgegroeid, zal meer begrip kunnen hebben voor de kinderen in de tijd van de Bijbel dan stadsmensen.

Werkvorm

- Vorm kleine groepjes en laat elk groepje één stelling bespreken.
- Elk groepje geeft een samenvatting van het besprokene en probeert een tegenovergestelde stelling te formuleren.